

Adriaen Coorte, *Stilleven met schelpen*, 1696, 16 x 21 cm, olieverf, papier op paneel, Musée du Louvre, Parijs.

Adriaen Coorte, *Stilleven met aardbeien in een Wan Li-kom*, 1704, 29,2 x 22,2 cm, olieverf, papier op paneel, Mr. and Mrs. Edward William Carter Collection (in bruikleen aan het Los Angeles County Museum of Art).

Adriaen Coorte, *Stilleven met mispels en peterseliev�inder*, datering onbekend, 26,8 x 20,4 cm, olieverf, papier op paneel, particuliere verzameling.

Adriaen Coorte, *Stilleven met hopvogel*, 1699, 65 x 53 cm, olieverf op doek, collectie Prof. Dr. Med. R. Domenjoz, Bonn.

H HET OOG VAN DE DICHTER

“ADRIAEN COORTE” VAN HANS FAVEREY

[3]	[4]	[5]
Uit zich voortgekomen.	Waartoe gekomen	Louter toeval lijkt het
Door zichzelf omstuwde; omstold; en weer ontstold.	en zich tonend zoals het is, boven de drie mispels, als <i>Euchloë cardamines</i> , de <i>peterselievlinger</i> .	dat de kern zich ledigt, zich uitspreekt in zijn varianten.
Alsof dat boek waar het alles in staat mij nog nooit uit handen was gevallen.	Niet anders kunnende geldigheid, in koudvuur bewaard. Dezelfde signatuur, paraaf voor gezien. Alles zo	Voor altijd zich verwijderend
Daar liggen ze, de schelpen;	vanzelfsprekend dat het zich bestaat; niet aflat te vragen: wie ben jij; wat wil jij. Waarheen en waartoe.	om wat hem dierbaar wordt, al inkerend tot zichzelf. Eerst zichtbaar geworden wordt het verstaan:
zo toont de aardbei haar bloeiwijze.		het in zijn nu verblijvend hier.
Op sommige vruchten hoort een vlieg; de toekomst bleef even onveranderlijk als nu.		De kruisbes is niet nederiger dan de aardbei; een hop niet onwezenlijker dan een pelikaan.

Uit: *Lichtval*, Amsterdam, De Bezige Bij, 1981.

Helaas moeten de eerste en laatste twee gedichten uit de reeks buiten beschouwing blijven.

Over Adriaen Coorte is nauwelijks iets bekend. Hij werd in 1665 in Middelburg geboren en was na zijn leertijd in Amsterdam in de Zeeuwse hoofdstad werkzaam tot zijn dood in 1707. Het vak leerde hij van Melchior d'Hondecoeter, de bekendste schilder van pluimvee van zijn tijd. Op enkele van zijn vroegste schilderijen – het zijn er maar zesenzestig in totaal – heeft hij wat gevogelte van zijn leermeester “geleend”: eenden, en in het laatste geciteerde gedicht een pelikaan en een hop. Maar zijn oeuvre bestaat, op een enkele “vanitas” na, voor de rest vrijwel uitsluitend uit stillevens. Stillevens van een uiterste ingetogenheid en soberheid, heel anders dan de uitbundige, epaterende taferelen van een halve eeuw eerder van collega's als Willem Kalf en Jan de Heem, bij wie het accent valt op de kostbare bokalen en het fraaie porselein. Afgezien van een vijftal paneeltjes met achteloze handjesvol schelpen “door zichzelf omstuwde; / omstold; / en weer ontstold” (eerste geciteerde gedicht, nummer drie uit de reeks) zijn het vruchten die hij afbeeldt, of bosjes asperges. Vaak maar één soort vrucht tegelijk: een kom aardbeien, een takje kruisbessen, twee gekraakte noten, een paar perziken, mispels. Dat is zijn handelsmerk. Die vruchten zijn vrijwel altijd op een stenen tafel geplaatst. De rand daarvan gebruikt hij voor zijn signatuur “A. Coorte”, die er wel in gegraveerd lijkt. Dat is de meerduidige “stenen plint, zonder wie / niets plaats vindt”, in het eerste, hier niet geciteerde, van de zeven gedichten waaruit Favereys reeks ‘Adriaen Coorte’ bestaat. Die signatuur vinden we veelzeggend als “paraaf / voor gezien” terug in het tweede, hier wel afgedrukte, gedicht, nummer vier uit de reeks. Alsof de werkelijkheid van het geschilderde niet is geschilderd, maar alleen maar moest worden geaccordeerd. Zoals door God toen hij zag dat het goed was, zoals het “zich bestaat”. Een enkele keer verlevendigde hij de donkere achtergrond van zijn vruchtenportretjes door er een kleurig vlindertje in te penselen, zoals hij ook een witte aardbeibloem uit een schaalje aardbeien laat opduiken om helder op te lichten: “zo toont de aardbei haar bloeiwijze” (eerste geciteerde gedicht, nummer drie uit de reeks). Het vlindertje vinden we terug in gedicht 4. Hij schilderde met name zijn kleinere formaten, en dat zijn de meeste, op papier dat op hout, doek of karton was geplakt. De afmetingen van zijn bekendste werk, *Stillevens met asperges* uit het Rijksmuseum, zijn slechts 25 bij 20 centimeter. Ware grootte.

Coorte heeft tot tweeëneuhalf eeuw na zijn dood als kunstenaar van belang niet bestaan. Het is een andere Middelburger geweest, Laurens J. Bol, destijds directeur van het Dordrechts Museum, die in 1958 in zijn museum een tentoonstelling over hem inrichtte en een oeuvre-catalogus schreef, die in 1977 in het Engels werd vertaald en die zorgde voor zijn internationale doorbraak. Het is waarschijnlijk deze laatste publicatie, *Adriaen Coorte, A Unique Late Seventeenth Century Dutch Still-Life Painter*, waarop Faverey doelt, als hij in het eerste geciteerde gedicht schrijft: “Alsof dat boek waar het alles / in staat mij nog nooit / uit handen was gevallen”.

Hans Faverey, in 1933 in Paramaribo geboren en in 1990 in Amsterdam overleden, is met Rutger Kopland en Judith Herzberg de belangrijkste dichter van zijn generatie. Hij debuteerde in 1968 met *Gedichten*, vier jaar later gevolgd door *Gedichten 2*, maar brak pas door met zijn derde en vierde bundel, achtereenvolgens *Chrysanten, roeiers* (1977) en *Lichtval* (1981), een verdiend succes dat mede te danken was aan de vele toegewijde, enthousiaste en deskundige pleidooien van één van de beste poëzierecensenten uit de jaren zeventig en tachtig, collega-dichter Rein Bloem. Zijn *Verzamelde gedichten* werden drie keer herdrukt; de laatste keer in *Gedichten 1962-1990*, een door Marita Mathijssen in 2010 voorbeeldig bezorgde editie die werd uitgebreid met bijna tweehonderd niet eerder gepubliceerde gedichten uit de nalatenschap.

Je kunt Favereys poëzie typeren door die te vergelijken met die van zijn tien jaar jongere, eveneens veel te vroeg gestorven, tijdgenoot Herman de Coninck. De dichter van *De lenige liefde* zit dicht op zijn eigen tijd en vooral op zijn eigen leven. Hij geeft uiting aan zijn gevoelens over het voorbijgaan ervan en wat dat met je doet, en doet dat met zelfironie en veel emotioneel raffinement. Zijn gedichten zijn brieven. Hans Faverey is veel experimenteler en abstracter; het gaat hem in het voetspoor van Rimbaud en Paul van Oostaijen meer om taalprocessen, zoals het opheffen van betekenissen en het stilzetten van de tijd (“de toekomst bleef / even onveranderlijk als nu”, schrijft hij in het eerste geciteerde gedicht), dan om over zichzelf in zijn tijd te schrijven. Zijn gedichten zijn verslagen, verslagen van pogingen tot zelfinzicht. Tijd bestaat wel, zegt hij ergens, “maar waarom mag ik hem in een versje niet proberen op te heffen, te negeren, terug te laten lopen, te laten ketsen met zichzelf?”

Dat is wat hij in ‘Adriaen Coorte’, in het voetspoor van de schilder, doet. Maar daar blijft het niet bij. In het tweede geciteerde gedicht laat Faverey de hoofdpersoon van dit allereenvoudigste stilleventje, het vlindertje, het toonbeeld van “het in zijn nu verblijvend hier” uit het daarop volgende gedicht, aan ons existentiële vragen stellen: “wie ben jij; / wat wil jij. Waarheen / en waartoe”. Het krijgt de allure van Rilkes ‘Archaïscher Torso Apollos’ die ons toeroept dat we heel ons leven fout leven: “Du musst dein Leben ändern”.

Groot dichter, grote schilder.

ANTON KORTEWEG
